

even oud als het oudste schip (fig. 2).

De herbouw van de muur tussen toren en schip, waarbij deze met steunberen werd versterkt, is deels uitgevoerd met het 13de-eeuwse baksteenmateriaal van de oude muur, deels met stenen, groot $5,6 \times 12,2 \times 25$ cm (10 lagen = 65 cm). Dit steenformaat wijst op een datering in het laatste kwart van de 14de eeuw en gaat dus vooraf aan de bouw van het tweebeukige, drieachtste gesloten koor. Er moet rekening mee worden gehouden dat de oudste kerk voor de bouw van dit laatste koor eerst is uitgebreid met een noorderzijbeuk met rechtgesloten koor, dat inwendig 5,63 m diep was (uitwendig 6,43 m), dus ongeveer even diep als het 13de-eeuwse. Een brok muur binnen het koor op de opmeting van 1929 geeft aanleiding tot deze veronderstelling. Deze eventuele tussenfase zou onmiddellijk kunnen aansluiten op de vernieuwing van de torenmuur. De laatste bouwperiode zou dan in het eerste kwart van de 15de eeuw vallen.

In de muur tussen de kerk en consistoriekamer bleek nog een stuk opgaand metselwerk van de oudste kerk aanwezig te zijn. In de enkele meters hoge 'kerkheuvel' is ten zuiden van het schip een profiel gemaakt loodrecht op de as van de kerk. Deze heuvel is gelegen, blijkens de Bodemkaart van de gemeente Schiedam, schaal 1 : 5000, door C. H. Edelman en W. J. van Liere, op de plaats van een grote pre-romeinse kreek.

Uit het archeologisch onderzoek in de Hargpolder in 1962 en 1963 is gebleken dat deze kreek voor de grote overspoeling in 1164 in het landschap als een depressie aanwezig was. In 1164 is hij geheel overslibd door een kleidek, dat veel torenvormige wadslakjes bevat, een brakwatermilieu dus, dat na de aanleg van de Oude Dijk door de abdij van Egmond omstreeks 1170 plaats maakte voor een zoetwatermilieu.

In het profiel tekende de oorspronkelijke kreek zich duidelijk af met het aan wadslakjes rijke 12de-eeuwse kleidek. Daar de heuvel op dit dek ligt, is deze jonger dan 1170. Bovendien blijkt deze in eenmaal te zijn opgeworpen met grond, waarin veel verguisde wadslakjes voorkomen, dus met materiaal van het kleidek van 1164-1170. Voor deze tijd vormde de plaats een natte strook als kreekrelict, zodat het duidelijk is dat de 13de-eeuwse kerk niet gelegen is ter plaatse van de omstreeks 1030 vermelde kapel van Harega.